

Фінанси, банківська справа і страхування

УДК 330.131.7:336.30

Ачкасова Світлана Анатоліївна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної торгівлі,
митної справи та фінансових технологій
Харківський національний економічний університет*

імені Семена Кузнеця

Achkasova Svitlana

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International Trade,
Customs and Financial Technologies
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

ORCID: 0000-0001-7233-0189

Вовченко Артем Олександрович

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Харківського національного економічного університету*

імені Семена Кузнеця

Vovchenko Artem

*Obtainer of the third (Educational and Scientific) Level of Higher Education
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

ORCID: 0000-0002-7428-4494

**ФАКТОРИНГ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКУ
НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИ УПРАВЛІННІ ДЕБІТОРСЬКОЮ
ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА
FACTORING TO REDUCE THE RISK OF INSOLVENCY IN THE
MANAGEMENT OF RECEIVABLES OF THE ENTERPRISE**

Анотація. Вступ. Стаття присвячена дослідженню питання використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності при управлінні дебіторською заборгованістю підприємства. Забезпечення достатнього обсягу фінансування діяльності підприємств є надзвичайно важливим та актуальним питанням в умовах неплатоспроможності контрагентів.

Мета. Метою дослідження є обґрунтування доцільності використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності при управлінні дебіторською заборгованістю підприємства.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: наукові праці вітчизняних авторів, сферою наукових інтересів яких є ліквідність, платоспроможність підприємства, управління грошовими потоками, ризик його неплатоспроможності та застосування факторингових послуг під час управління дебіторською заборгованістю підприємства. Під час проведення дослідження застосовано такі наукові методи: теоретичного узагальнення (для характеристики показників ліквідності підприємства в контексті ризику неплатоспроможності); формалізації та синтезу (для розробки методичного підходу оцінки готовності підприємства до використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності); логічного узагальнення (формулювання висновків).

Результати. Запропоновано методичний підхід до оцінки готовності підприємства до використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності складається з чотирьох етапів: На першому етапі проводиться оцінка ліквідності підприємства за допомогою коефіцієнтів загальної та швидкої ліквідності. Результатом є визначення достатності або нестачі грошових коштів для покриття дебіторської заборгованості та короткострокових зобов'язань. На другому етапі надаються характеристики дебіторської заборгованості підприємства. Використовується SWOT-аналіз для виявлення сильних та

слабких сторін, можливостей та загроз в управлінні дебіторською заборгованістю. Третій етап включає застосування фінансових критеріїв для вибору факторингової компанії або банку. Аналізуються витрати на факторинг, строки договорів, обсяги фінансування та наявність забезпечення для зниження ризику неплатоспроможності. На четвертому етапі за допомогою матричного методу підприємство класифікується за рівнем готовності до впровадження факторингу (високий, середній, низький). На основі цього визначаються заходи для покращення управління дебіторською заборгованістю та забезпечення платоспроможності. Цей підхід дозволяє систематично оцінити готовність підприємства до використання факторингу та визначити ефективні заходи для зниження ризиків неплатоспроможності.

Перспективи. Під час проведення майбутніх наукових досліджень запропоновано приділити особливу увагу питанням побудови шкал для показника рівня готовності підприємства до використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності, що сприятиме покращенню фінансового забезпечення діяльності підприємств.

Ключові слова: ризик неплатоспроможності, факторинг, підприємства.

Summary. *Introduction.* The article is devoted to the study of the issue of using factoring to reduce the risk of insolvency in the management of the company's receivables. Ensuring a sufficient amount of financing for the activities of enterprises is an extremely important and urgent issue in the conditions of insolvency of counterparties.

Purpose. The purpose of the study is to justify the feasibility of using factoring to reduce the risk of insolvency in the management of the enterprise's receivables.

Materials and methods. The research materials include: scientific works of domestic authors whose field of scientific interests is liquidity, solvency of the

enterprise, management of cash flows, the risk of its insolvency and the use of factoring services during the management of the receivables of the enterprise. During the research, the following scientific methods were applied: theoretical generalization (to characterize the company's liquidity indicators in the context of insolvency risk); formalization and synthesis (for the development of a methodical approach to assessing the readiness of an enterprise to use factoring to reduce the risk of insolvency); logical generalization (formulation of conclusions).

Results. A methodical approach to assessing the company's readiness to use factoring to reduce the risk of insolvency is proposed and consists of four stages: At the first stage, an assessment of the company's liquidity is carried out using the coefficients of general and quick liquidity. The result is a determination of the sufficiency or lack of cash to cover receivables and short-term liabilities. At the second stage, the characteristics of the company's receivables are provided. A SWOT analysis is used to identify strengths and weaknesses, opportunities and threats in accounts receivable management. The third stage includes the application of financial criteria for choosing a factoring company or bank. Factoring costs, terms of contracts, amounts of financing and the availability of security to reduce the risk of insolvency are analyzed. At the fourth stage, using the matrix method, the enterprise is classified according to the level of readiness for the introduction of factoring (high, medium, low). Based on this, measures are determined to improve the management of receivables and ensure solvency. This approach makes it possible to systematically assess the readiness of the enterprise to use factoring and to determine effective measures to reduce the risks of insolvency.

Discussion. During future scientific research, it is proposed to pay special attention to the issue of building scales for the indicator of the level of readiness of the enterprise to use factoring to reduce the risk of insolvency, which will contribute to the improvement of the financial support of enterprises.

Key words: *insolvency risk, factoring, enterprises.*

Постановка проблеми. Забезпечення достатнього обсягу фінансування діяльності підприємств є надзвичайно важливим та актуальним питанням в умовах неплатоспроможності контрагентів. Це питання набуває особливої актуальності у зв'язку з затримками у виплатах з боку дебіторів, що може привести до погіршення фінансового стану підприємства, порушення його грошових потоків і, зрештою, до неплатоспроможності самого підприємства. В таких умовах виникає необхідність використання інструментів, які б не тільки забезпечували прискорення отримання коштів, але й мінімізували ризики неплатежів.

Впровадження змін у реформуванні регулювання факторингу в Україні [6] сприятиме розвитку факторингових послуг та розширенню інструментів фінансового забезпечення діяльності підприємств.

Факторинг є одним з ефективних механізмів управління дебіторською заборгованістю, який дозволяє підприємствам отримувати фінансування. Проте, недостатня поінформованість про особливості використання факторингових послуг і можливі ризики їх застосування створює необхідність більш глибокого дослідження цієї проблеми. Таким чином, виникає необхідність в визначенні ефективних заходів щодо зниження ризику неплатоспроможності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок щодо формування наукового підґрунтя розвитку підходів до оцінювання та управління ризиком неплатоспроможності підприємств відображено в наукових працях вчених. С. Пустовгар [12] удосконалила методичне забезпечення діагностики неплатоспроможності підприємств на основі моделювання сценаріїв розвитку неплатоспроможності з урахуванням факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, а також потенціалу відновлення платоспроможності [12].

О. Омельченко та І. Вороновська у праці [10] досліджено підходи до зниження ризику неплатоспроможності підприємства, що може бути

забезпечено шляхом ефективного управління грошовими потоками, оскільки неплатоспроможність може виникати як наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі. Отже, синхронізація надходження і виплат коштів, що досягається під час здійснення управління грошовими потоками підприємства, надає змогу усунути фактор виникнення його неплатоспроможності [10]. А. Жолнерчик та І. Єрасевою у праці [3] проаналізовано фінансові механізми управління грошовими потоками підприємства [3].

В. Нагайчук [9] обґрунтовано, що під час розробки політики раціонального управління платоспроможністю підприємства окремо доцільно розробляти комплекс заходів, спрямованих на забезпечення ліквідності та прискорення оборотності у розрізі окремих видів поточних активів (товарно-матеріальних запасів, дебіторської заборгованості, поточних фінансових інвестицій) [9].

У праці [11] та [4] запропоновано визначення політики погашення дебіторської заборгованості, зокрема шляхом використання факторингових схем. Обґрунтовано, що в умовах наявної кризи неплатежів, нестачі власних оборотних засобів використання факторингу стає вагомим інструментом росту українського ринку товарів і послуг [4].

У праці [13] визначено, що для управління розміром дебіторської заборгованості існують такі види погашення дебіторської заборгованості, тобто рефінансування: облік векселів, форфейтинг та факторинг. Встановлено переваги та недоліки факторингу як форми рефінансування дебіторської заборгованості [13]. У праці Н. Внукової та Н. Опешко [1] досліджено питання страхування ризиків факторингу.

Отже, широке коло питань ефективного управління ризиком неплатоспроможності підприємства ґрунтується на оптимізації грошових потоків, синхронізації надходжень і здійснення витрат, а також через на використанні факторингу. Особлива увага приділяється забезпеченню

ліквідності підприємства та прискоренню оборотності поточних активів. У контексті сучасної економічної нестабільності, факторинг стає важливим інструментом для зменшення ризику неплатоспроможності підприємств.

Отже, питання використання факторингу під час зменшення ризику неплатоспроможності підприємств потребують більш детального вивчення.

Формулювання цілей статті: Метою статті є обґрунтування доцільності використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності при управлінні дебіторською заборгованістю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження: Для пошуку найкращих шляхів управління дебіторською заборгованістю, у тому числі її рефінансування, доцільно обрати факторинг. Саме факторингові операції дадуть змогу розширити клієнтську базу та встановити стабільні відносини з покупцями, які матимуть можливість купляти товар з відстрочкою оплати [13].

Систему показників для оцінки ризику неплатоспроможності підприємства складають: загальна ліквідність; швидка ліквідність, покриття боргу прибутком до оподаткування; покриття боргу чистим доходом; покриття витрат валовим прибутком; рентабельність від операційної діяльності; рентабельність до оподаткування; оборотність запасів; оборотність кредиторської заборгованості [2].

Склад показників [2], що доцільно використовувати для оцінки ризику неплатоспроможності підприємства, включає два коефіцієнти ліквідності: загальної ліквідності та швидкої ліквідності.

Коефіцієнт загальної ліквідності, це відношення величини оборотних активів до величини поточних зобов'язань. Характеризує ступінь покриття короткострокових зобов'язань короткостроковими активами [7]. Коефіцієнт швидкої ліквідності - це відношення суми грошових коштів та

дебіторської заборгованості до величини поточних зобов'язань. Показує, яка частина короткострокової заборгованості може бути відшкодована за рахунок грошових коштів та дебіторської заборгованості [7].

Необхідність забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю, особливо в умовах нестабільної економічної ситуації, посилення конкуренції та збільшення кількості неплатоспроможних контрагентів, підтверджується низькою ліквідністю, несвоєчасного та не в повному обсязі виконанні зобов'язань.

Використання факторингу зменшує ризики, пов'язані з неплатежами, сприяє фінансуванню оборотних активів ліквідними активами. Для оцінки готовності підприємства до використання факторингу розроблено методичний підхід, що дозволяє своєчасно ідентифікувати слабкі сторони в управлінні дебіторською заборгованістю та ліквідністю; визначити ключові фактори, які впливають на ефективність впровадження факторингу; розробити рекомендації.

Широкі коло питань щодо розкриття принципу «готовності», наприклад, оцінки готовності банку щодо впровадження фінансового контролінгу, відображено в працях [5] та [8]. Використання таких важливих складових як етапи, завдання, метод та результат покладено в основу розробленого методичного підходу до оцінки готовності підприємства щодо використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності.

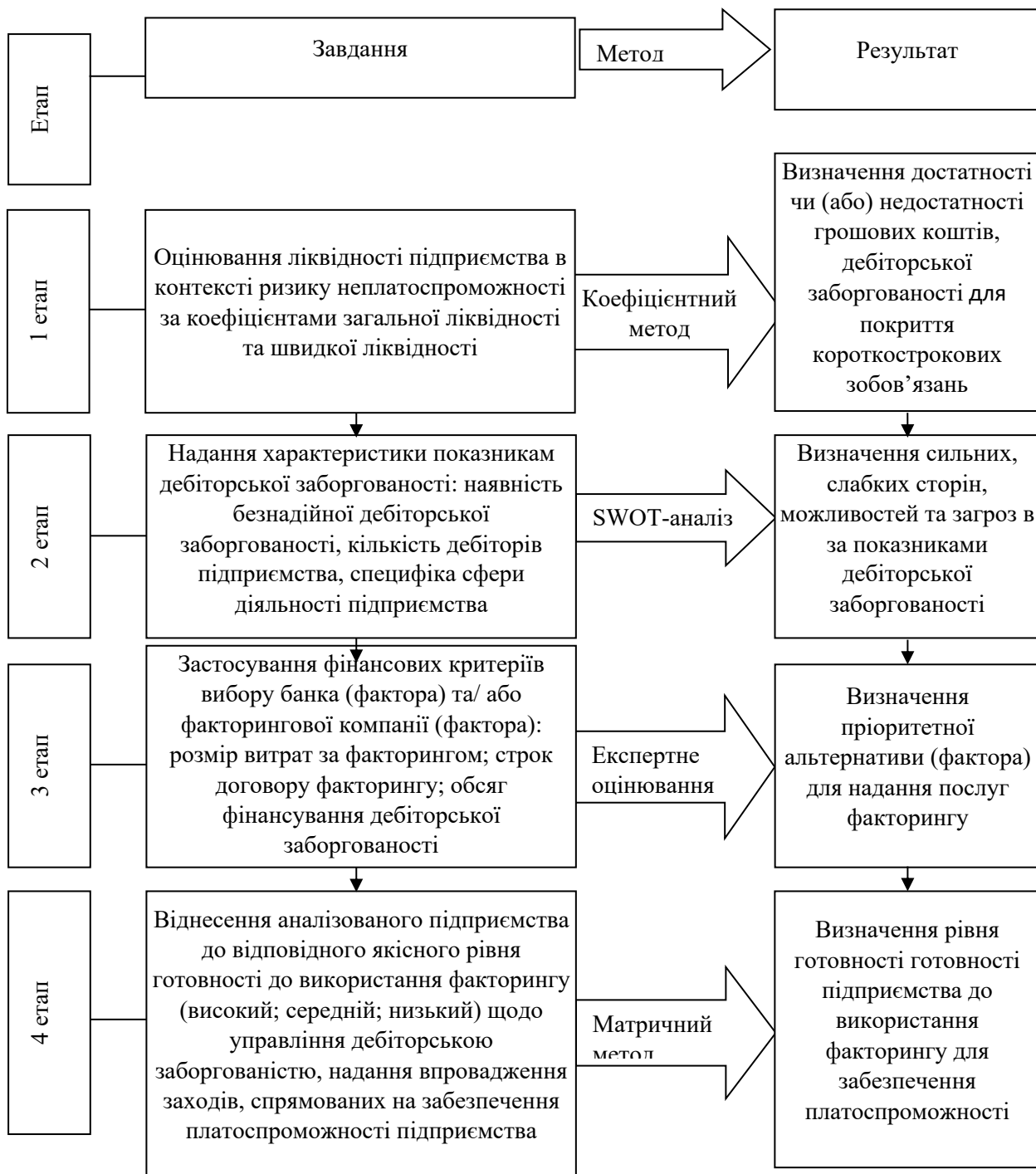

Рис. 1. Методичний підхід до оцінки готовності підприємства до використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності

Джерело: авторська розробка

Як видно з рис. 1, розроблено методичний підхід до оцінки готовності підприємства щодо використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності складається з чотирьох етапів: На першому

етапі проводиться оцінка ліквідності підприємства за допомогою коефіцієнтів загальної та швидкої ліквідності. Результатом є визначення достатності або нестачі грошових коштів для покриття дебіторської заборгованості та короткострокових зобов'язань. На другому етапі надаються характеристики дебіторської заборгованості підприємства. Використовується SWOT-аналіз для виявлення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз в управлінні дебіторською заборгованістю. Третій етап включає застосування фінансових критеріїв для вибору факторингової компанії або банку. Аналізуються витрати на факторинг, строки договорів, обсяги фінансування та наявність забезпечення для зниження ризику неплатоспроможності. На четвертому етапі із застосуванням матричного методу підприємство класифікується за рівнем готовності до впровадження факторингу (високий, середній, низький). На основі цього визначаються заходи для покращення управління дебіторською заборгованістю та забезпечення платоспроможності.

Цей підхід дозволяє оцінити готовність підприємства до використання факторингу та визначити ефективні заходи для зниження ризиків неплатоспроможності.

Висновки та перспективи. Методичний підхід до оцінки готовності підприємства щодо використання факторингу для зниження ризику неплатоспроможності надає змогу аналізувати фінансовий стан підприємства та його дебіторську заборгованість. Використання таких методів, як коефіцієнтний аналіз, SWOT-аналіз, експертне оцінювання та матричний метод, забезпечує можливість комплексно оцінити рівень ліквідності та платоспроможності підприємства, а також готовність підприємства застосувати факторинг, що сприяє зменшенню ризику неплатоспроможності та покращенню грошових потоків.

Питання побудови шкал для показника рівня готовності підприємства до використання факторингу для зниження ризику

неплатоспроможності, що сприятиме покращенню фінансового забезпечення діяльності підприємств, що сприятиме покращенню фінансової спроможності є предметом подальших досліджень.

Література

1. Внукова Н., Опешко Н. Ризики факторингу та способи їх страхування. *Фінансовий ринок України*. 2010. № 31 (77). С. 15–18.

2. Вовченко А. О. Вибір показників для оцінки ризику неплатоспроможності підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2024. № 2. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-9662>.

3. Жолнерчик А. Ю., Єрасьова І. В. Фінансовий механізм управління грошовими потоками підприємства. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності: матеріали V Міжнародної наукової конференції (6-7 грудня 2017 р.)*. Кременчук, 2017. С. 33–34.

4. Каховська О., Спірідонова К., Кірнос О. Особливості управління дебіторською заборгованістю в умовах кризи неплатежів. *Економічний простір*. 2023. № 185. С. 54–58. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-10>.

5. Контролінг як технологія управління фінансовими та нефінансовими структурами: монографія / О. М. Колодізєв, І. М. ЧмUTOва, К. М. Азізова та ін. Х.: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 348 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/11707> (дата звернення: 01.09.2024).

6. Концепція реформування регулювання факторингу в Україні. Для громадського обговорення на сторінках офіційного Інтернет-представництва Національного банку України. 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%84%D0%B0%D0

%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3_2023.pdf?v=4 (дата звернення: 01.09.2024).

7. Лебідь О. В. Управління капіталом підприємства на основі узгодженості його складових. 2009. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0409U002121#> (дата звернення: 01.09.2024).

8. Максимова М. В. Формування системи фінансового контролінгу банківської діяльності: автореф. дис. к.е.н., Х. 2014. 23 с.

9. Нагайчук В. В. Політика управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 16 (2). С. 118–121.

10. Омельченко О. В., Вороновська І. В. Формування фінансових ресурсів і засади управління фінансовими потоками на підприємстві в умовах невизначеності економічного середовища. *Подільський науковий вісник*. 2018. № 2. С. 17–24.

11. Петренко В. С., Карнаушенко А. С., Боровік Л. В. Факторинг: сутність, види та його переваги в фінансовій діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/16.pdf. (дата звернення: 01.09.2024).

12. Пустовгар С. А. Сценарний підхід до оцінювання ризику неплатоспроможності підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 6. С. 22–27.

13. Шурпенкова Р., Луценко К. Теоретичні аспекти та методичні підходи до обліку розрахунків з дебіторами. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-24>.

References

1. Vnukova N., Opeshko N. (2010). Ryzyky faktorynhu ta sposoby yikh strakhuvannia [Risks of factoring and methods of their insurance]. *Finansovyi rynek Ukrainy*. № 31 (77). pp. 15–18 [in Ukrainian].
2. Vovchenko A. O. (2024). Vybir pokaznykiv dlia otsinky ryzyku neplatospromozhnosti pidpriumstva [Selection of indicators for assessing the risk of insolvency of the enterprise]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Serii: "Ekonomichni nauky"*. № 2. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-9662> [in Ukrainian].
3. Zholnerchyk A. Yu., Yerasova I. V. (2017). Finansovyi mekhanizm upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriumstva [The financial mechanism of managing cash flows of the enterprise]. *Aktualni problemy ta perspektyvy rozvytku ekonomiky v umovakh hlobalnoi nestabilnosti: materialy V Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii* (pp. 33-34). Kremenchuk [in Ukrainian].
4. Kakhovska O., Spiridonova K., Kirnos O. (2023). Osoblyvosti upravlinnia debitorskoïu zaborhovanistiu v umovakh kryzy neplatezhiv [Peculiarities of management of receivables in the conditions of the non-payment crisis]. *Ekonomichni prostir*. № 185. pp. 54–58. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/185-10>. [in Ukrainian].
5. Kolodiziev O. M., Chmutova I. M., Azizova K. M. Et al. (2014). Kontrolinh yak tekhnolohiia upravlinnia finansovymy ta nefinansovymy strukturamy: monohrafiia [Controlling as a technology for managing financial and non-financial structures]. Kh.: Vyd. KhNEU im. S. Kuznetsia. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/11707> [in Ukrainian].
6. Kontsepsiia reformuvannia rehuliuwannia faktorynhu v Ukraini [The concept of reforming factoring regulation in Ukraine]. (2023). Dlia hromadskoho obhovorennia na storinkakh ofitsiinoho Internet-predstavnytstva Natsionalnogo banku Ukrainy. URL:

https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%84%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3_2023.pdf?v=4 [in Ukrainian].

7. Lebid O. V. (2009). Upravlinnia kapitalom pidpriumstva na osnovi uzgodzhenosti yoho skladovykh [Capital management of the enterprise based on the consistency of its components]. URL: <https://uacademic.info/ua/document/0409U002121#> [in Ukrainian].

8. Maksymova M. V. (2014). Formuvannia systemy finansovoho kontrolihu bankivskoi diialnosti [Formation of the system of financial controlling of banking activity]. *Abstract of candidate's thesis*. Kh. [in Ukrainian].

9. Nahaichuk V. V. (2016). Polityka upravlinnia likvidnistiu ta platospromozhnistiu pidpriumstva [Liquidity and solvency management policy of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Ekonomichni nauky*. № 16 (2). pp. 118–121 [in Ukrainian].

10. Omelchenko O. V., Voronovska I. V. (2018). Formuvannia finansovykh resursiv i zasady upravlinnia finansovymy potokamy na pidpriumstvi v umovakh nevyznachenosti ekonomichnoho seredovyscha [The formation of financial resources and the principles of managing financial flows at the enterprise in conditions of uncertainty of the economic environment]. *Podilskyi naukovyi visnyk*. № 2. pp. 17–24 [in Ukrainian].

11. Petrenko V. S., Karnaushenko A. S., Borovik L. V. (2021) Faktorynh: sutnist, vydy ta yoho perevahy v finansovii diialnosti pidpriumstv [Factoring: essence, types and its advantages in the financial activity of enterprises]. *Efektivna ekonomika*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/16.pdf [in Ukrainian].

12. Pustovhar S. A. (2019). Stsenarnyi pidkhid do otsiniuvannia ryzyku neplatospromozhnosti pidpriumstv [A scenario approach to assessing the risk

of insolvency of enterprises]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. № 6. pp. 22–27 [in Ukrainian].

13. Shurpenkova R., Lutsenko K. (2022). Teoretychni aspekty ta metodychni pidkhody do obliku rozrakhunkiv z debitoramy [Theoretical aspects and methodical approaches to the accounting of settlements with debtors]. *Ekonomika ta suspilstvo*. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-24>. [in Ukrainian].